

Zbigniew Wardak*

GRANICE INGERENCJI W INTYMNOŚĆ CZŁOWIEKA. CZĘŚĆ II

Streszczenie. W artykule poruszono wybrane problemy dotyczące granic ingerencji w intymność człowieka, związane z penalizacją niektórych zachowań seksualnych, z prawem do informacji o pochodzeniu genetycznym, izolacją postpenalną oraz resocjalizacją sprawców przestępstw seksualnych, a także z obowiązkiem szczepień.

Słowa kluczowe: populizm penalny, przestępstwa seksualne, prawo do informacji o pochodzeniu genetycznym, izolacja postpenalna, resocjalizacja, obowiązek szczepień ochronnych.

W niektórych sytuacjach prawo musi ingerować w sferę intymną człowieka, konieczne jest jednak wyważenie zakresu ingerencji, tak aby nie dochodziło do nadmiernego regulowania tej sfery. Granice naruszenia prywatności dotyczą bardzo kontrowersyjnych zagadnień, takich jak: aborcja, środki antykoncepcyjne, rozród wspomagany, zwłaszcza przy użyciu metody *in vitro*, edukacja seksualna w szkołach, prostytutka, kazirodztwo, BDSM czy też szeroko rozumiane przestępstwa na tle seksualnym.

W znacznej mierze na zapatrywania co do zakresu i kształtu regulacji rzutują przekonania, m.in. religijne, moralne i etyczne, które nie są jednorodne w społeczeństwie. Jak słusznie zauważył Kai Erikson, każda społeczność ma swój styl dewiacji, pewną grupę zachowań, która wzbudza silne negatywne emocje i na której skupiona jest uwaga opinii publicznej. Wynika to z faktu, że między społecznościami występują odmienne systemy wartości, występują różnice kulturowe pod względem wartości centralnych np. zachowań seksualnych lub zdrowia psychicznego (za Siemaszko 1993, 283–286). Jako przykład można wskazać pytanie zadane przez Marię Pawińską, czy powinien być dopuszczalny gwałt na humanoidalnym robocie. Autorka zwraca uwagę, że oczywiście dopóki robot nie uzyska statusu osoby, dopóty symulacja zgwałcenia na lalce nie może być uznana za czyn zabroniony, chyba że osoba dopuści się takiego czynu, sądząc, iż odbywa stosunek płciowy z żywą kobietą. Natomiast rezultatem gwałtu na lalce nie jest zwykle pozbycie się nadmiernego napięcia seksualnego, lecz intensyfikacja pragnienia powtórzenia wymuszonego aktu płciowego w przyszłości (Pawińska 2019).

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Postępowania Karnego i Kryminalistyki, zbigniew.wardak@gmail.com.

Odmiennego problemu dotknęła Magdalena Sobas, analizując z różnych punktów widzenia problematykę dotyczącą prawa dziecka do ustalenia jego pochodzenia genetycznego w zakresie ustalenia macierzyństwa, w przypadku tzw. macierzyństwa zastępczego czy też w przypadku niektórych metod wspomagananej prokreacji. Autorka słusznie zauważa, że brak jest w tym zakresie kompleksowej regulacji, a sama reguła, iż matką dziecka jest kobieta, która je urodziła, często nie znajduje potwierdzenia w biologicznym pochodzeniu dziecka (Sobas 2019).

Sfer intymnych dotyczy również problematyka izolacji postpenitencjarnej i resocjalizacji sprawców. Wyobcowanie człowieka z jego otoczenia dotyka bowiem w bardzo dużym stopniu prywatności. Bardzo kontrowersyjna jest izolacja postpenalna. Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2014 r., poz. 24 ze zm.), zwana potocznie ustawą o bestiach bądź *lex Trynkiewicz*, od samego początku była wskazywana jako panaceum na rozwiązanie sytuacji, kiedy po odbyciu kary 25 lat pozbawienia wolności wyjdą na wolność groźni przestępcy seksualni, wobec których pierwotnie orzeczono karę śmierci, co było wskazywane jako przykład populizmu penalnego (Bocheński 2009). Również obecnie wskazuje się na szereg nieprawidłowości w funkcjonowaniu Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, o czym świadczą m.in. wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczące decydowania przez tylko jednego psychiatrę o przedłużeniu pobytu osadzonego w Ośrodku, ograniczania swobody odwiedzin oraz sposobu przebywania w ośrodku¹. Franciszek Jędras i Katarzyna Grabarczyk po dokonaniu analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka słusznie podnoszą, że wspomniana ustawa nie wskazuje jednoznacznie sędziemu i biegłym jasnych przesłanek, przerzucając ciężar odpowiedzialności za prawidłowe określenie postawy sprawcy, a także prognozy kryminologicznej, na biegłego (Jędras, Grabarczyk 2019). Zasadniczo odmienne jest podejście Adama Kędrzyńskiego do resocjalizacji sprawców przestępstw seksualnych, który zwraca uwagę na odmienności sprawców w zależności od poziomów rozwoju psychologicznego (Kędrzyński 2019).

Problematyki intymnej dotyczy również zagadnienie obowiązkowych szczepień ochronnych. Względem tego obowiązku wysuwany bywa pogląd, iż jest to nadmierna ingerencja w sferę prywatną. Uzasadnienie medyczne, wykazujące skuteczność szczepień wobec bardzo groźnych do niedawna chorób przy jednoczesnym bardzo niskim zagrożeniu występowania niepożądanych odczynów poszczepiennych, potwierdza tezę Michała Fity i Bartłomieja Króla, że przepisy

¹ Zob. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-w-sprawie-osob-przebywajacych-w-gostyninie> [dostęp: 21.12.2018].

wprowadzające obowiązek szczepień są zgodne z konstytucyjną zasadą proporcjonalności, a *de lege ferenda* należy postulować wprowadzenie przepisów umożliwiających Państwowej Inspekcji Sanitarnej bezpośrednio prowadzenie egzekucji tego obowiązku i zmianę znamion wykroczenia z art. 115 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 618 ze zm.) (Fita, Król 2019).

BIBLIOGRAFIA

- Bocheński, Maciej. 2014. „Populizm penalny w polskim wydaniu – rzecz o kryminologicznej problematyce ustawy o postępowaniu wobec osób stwarzających zagrożenie”. *e-Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2. http://www.czpk.pl/dokumenty/publikacje/2014/03/2-2014-M_Bochenski-Populizm_penalny_w_polskim_wydaniu-rzecz_o_kryminologicznej_problematyce_ustawy_o_postepowaniu_wobec_osob_stwarzajacych_zagrozenie.pdf [dostęp 21.12.2018].
- Fita, Michał, Bartłomiej Król. 2019. „Obowiązek szczepień ochronnych – analiza medycznoprawna”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 86: 61–72.
- Jędras, Franciszek, Katarzyna Grabarczyk. 2019. „Przesłanki orzekania izolacji postpenalnej. Rozważania na tle orzecznictwa sądów powszechnych i Sądu Najwyższego”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 86: 33–50.
- Kędrzyński, Adam. 2019. „Problem resocjalizacji sprawców przestępstw seksualnych w świetle teorii dezintegracji pozytywnej Kazimierza Dąbrowskiego”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 86: 51–69.
- Pawińska, Maria. 2019. „Dopuszczalność gwałtu na humanoidalnym robocie”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 86: 9–18.
- Siemaszko, Andrzej. 1993. „Granice tolerancji. O teoriach zachowań dewiacyjnych”. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sobas, Magdalena. 2019. „Czy dziecku przysługuje prawo do ustalenia pochodzenia genetycznego ze strony matki?”. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica* 86: 19–31.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 618 ze zm.).
- Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2014 r., poz. 24 ze zm.).

Inne źródła

- RPO w sprawie sytuacji osób przebywających w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w Gostyninie. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-w-sprawie-osob-przebywajacych-w-gostyninie> [dostęp 21.12.2018].

Zbigniew Wardak

LIMITS OF INTERFERENCE WITH THE INTIMACY OF THE MAN. PART II

Abstract. In the paper chosen tied problems were brought up from border of interference in the intimacy of the man, associated with the penalization of some sexual behaviors, as well as with the right to information about the genetic origin, with post-penal isolation and with the rehabilitation of perpetrators of sex offences, and legal regulation of prophylactic vaccinations.

Keywords: penal populism, sexual crimes, the right of the child to the information about his origin, post-penal isolation, resocialisation, legal regulation of prophylactic vaccinations.